

חיזבאללה שנתיים אחרי נסיגת צה"ל: פשרה בין אידאולוגיה, אינטרסים, ואילוצים

דניאל סובלמן

לנקוט משנה זהירות בפעולותיו הצבאיות נגד ישראל. בחודשים האחרונים, בהבינו את מגבלות פעולתו, החל חיזבאללה לבצע ירי נ"מ לעבר מטוסי חיל האוויר – פעולה "סמלית", יחסית – ולעתים נפלו שיירים מהטילים בשטח ישראל ויצרו תחושה של אי נוחות בצדו הדרומי של הגבול. עם זאת, חיזבאללה יכול לטעון, בהתאם להשקפתו, כי ירי זה מתבצע כמעין מידה של "עין תחת עין", בתגובה לטיסות השכיחות של מטוסי חיל האוויר בשמי לבנון.

ההסלמה של סוף מארס 2002

לקראת סוף מארס 2002, אינדיקציות שונות ומידע שהגיע לידי ישראל, סימנים שהתפרשו ככוונה של חיזבאללה לפעול פעולה ניכרת יותר, גרמו למערכת הביטחון להיכנס לכוננות מוגברת. החשש היה כי בכוונתם של ראשי הארגון הלבנוני לבצע פעולה שתאלץ את ישראל להגיב ואולי אף "להיגרר" לפתיחתה של "חזית שנייה". ב-27 במארס התבצעה הפעולה שהתפרשה כ"יריית הפתיחה" בהסלמה: צמד טילי קטיושה נחת בשטח פתוח באצבע הגליל – ירי קטיושות לעבר ישראל, ראשון מסוגו מאז הנסיגה מדרום לבנון. מקורו הארגוני של הירי הזה נותר בגדר נעלם. ואולם, שלושה ימים אחר כך

חיזבאללה אינו מעוניין בשום פנים ואופן להיתפס כגורם לתגובה ישראלית מסיבית נגד לבנון.

**נסראללה יודע כי
הציפייה מארגונו היא
"לפתוח את החזית מהים
ועד להר החרמון ...
להשתמש בטילים
ובקטיושות לתקוף את צפון
פלסטין, אבל דוחה את
הציפייה הזאת**

מאז נסיגת צה"ל וצד"ל מדרום לבנון, ב-24 במאי 2000, פעל הארגון השיעי בהיקף ובמינון נמוכים, ובין פעולה לפעולה הפרידו בדרך כלל שבועות אחדים. כל פעולות חיזבאללה הוגבלו לשטח המצומצם של חוות שבעא שבמורדות הר דב – שטח סורי במקורו, שזכה למעמד של שטח "שנוי במחלוקת", בשל התביעות הרשמיות של ממשלת לבנון עליו. מתקפת הטרור של 11 בספטמבר 2001 ובעקבותיה השינוי באווירה העולמית – ובמדינות אחדות, וארצות הברית בראשן, שינוי גם בתפיסות יסוד – אילצו את חיזבאללה

מהי מערכת השיקולים שעל-פיהם קובע ארגון חיזבאללה הלבנוני את אסטרטגיית הפעולה שלו מול ישראל? מהם האינטרסים ששוקל הארגון השיעי בהחלטתו על דרך הפעולה? ההסלמה בפעילות חיזבאללה נגד ישראל בגבול הצפון, בין סוף חודש מארס לאמצע אפריל 2002, צריכה לשמש לגורמי ההערכה והניתוח בישראל מיני-מודל או מקרה-בוחן לבדיקה עדכנית של שאלות אלה, כמו גם לבחינה מחודשת של כמה הנחות יסוד מקובלות בנוגע לארגון. תוצאות ההסלמה הזאת יכולות להאיר באור חדש את גישתו של אגף המודיעין בצה"ל בימים שלפני היציאה החד-צדדית מ"אזור הביטחון". כזכור, אגף המודיעין התנגד למהלך מעין זה, והזהיר כי חיזבאללה ימשיך לפעול נגד ישראל גם אחרי הנסיגה, וכי יש בזה כדי להוביל להשלכות שליליות ומרחיקות-לכת ליציבות האזור. ואולם, מאז התברר בפועל כי המציאות מורכבת הרבה יותר, וכי חיזבאללה אינו ממהר לנסות להגשים את שאיפותיו האידאולוגיות, את החזון של "שחרור ירושלים". זאת ועוד, להחלטותיה ולתגובותיה של ישראל משקל ניכר בקביעתו של מהלך הדברים באזור, שכן

כתב לענייני ערבים, "הארץ"

רוצים מחיזבאללה ברגע זה, הם יאמרו שעל חיזבאללה לפתוח את החזית מהים ועד להר החרמון. ההתנגדות צריכה לפתוח במתקפה כוללת, ועל חיזבאללה להשתמש בטילים ובקטיושות שיש לו כדי לתקוף את צפון פלסטין". ואולם, נסראללה דחה את הציפייה הזאת. בנאומו הסתפק בתיאור התרחיש שיגרום לארגונו לשלוף את כל יכולותיו המבצעיות: "התרחיש הגרוע ביותר יהיה הגליה המונית, הסכנה שאמרנו כי בגינה אנו מוכרחים לשמור על כלי הנשק שלנו". לטענתו של נסראללה, אם כן, הנשק "האסטרטגי" שבידי ארגונו – וכוונתו לאלפי הרקטות, בהן רקטות ארוכות טווח – שמור לסכנות אסטרטגיות, גירוש המוני של פלסטינים ללבנון, שיציב אתגר ברור ליציבות הפנימית במדינה ולבטחונה הלאומי. עם זאת, ייתכן כי המניע לדבריו של נסראללה היא תחושתו שעליו "להצטדק" על שאין הוא מפעיל יכולת גדולה יותר של הארגון, אף על פי שפעולות הארגון נגדה לא מנעו מישראל להנחית מכה קשה על הרשות הפלסטינית – מבצע "חומת מגן". נסראללה אף הודה בכך, ואמר כי לא היה בכוחה של שום פעילות צבאית מלבנון לעצור את פלישת ישראל לערי הגדה המערבית.

מי שולט בחיזבאללה?

הנסיבות שבהן החליט חיזבאללה לנצור את נשקו, ב-13 באפריל 2002, כללו שתי התפתחויות לא צפויות, שהיתה להן, ככל הנראה, השפעה מרסנת על הארגון: ראשית, ביקורו של שר החוץ של איראן, כמאל חראזי, בלבנון ובסוריה ב-12 באפריל. בביקורו בבירות, שתואר כלא

הערבי במצב של זעם גלוי נגד ישראל. כל החודשים האחרונים תופס "הרחוב הערבי", ובייחוד הפלסטיני, את המנהיגים והממשלות בעולם הערבי כמי שחוששים לנקוט פעולה של ממש נגד ישראל כאמצעי לסייע לפלסטינים. מוטיב הסיוע לפלסטינים עלה ועבר כחוט השני בנאומיו האחרונים של נסראללה, שעסקו גם הם בתקוות שתולים הערבים בארגונו. על רקע "אוזלת היד" המיוחסת למשטרים הערביים, חיזבאללה הצטייר כגורם היחיד

**חיזבאללה סייע ללבנון
בסיכול פעולות עצמאיות
של גורמים פלסטיניים.
לצד הריטוריקה
המכסימליסטית, יודע
חיזבאללה ונכון לדחוק את
האידאולוגיה הקיצונית
לטובת האינטרס הלאומי
של לבנון**

שפועל להגיש סיוע מוחשי לאינתיפאדה. עד כמה סייע הארגון בפועל למאבק הפלסטיני? התשובה לשאלה זו נתונה לפרשנות. ואולם, אין ספק כי פעולות חיזבאללה נגד ישראל שירתו עד כה את האינטרס של חיזבאללה עצמו, שכן הן העניקו לו רלבנטיות מחודשת, תחת הרלבנטיות שהחלה להיעלם מיד עם סיומה של הנוכחות הישראלית ב"רצועת הביטחון". עם זאת, הארגון דאג לשרטט בבירור את גבולות פעילותו, ולהצהיר כי היא מוגבלת לחוות שבעא. בנאום שנשא בבירות ב-8 באפריל עסק נסראללה ב"ציפייה" מארגונו: "אם נשאל מה הם

כבר פתחו לוחמי חיזבאללה, והפעם בצירוף נטילה רשמית של האחריות, בירי מסיבי של פצצות מרגמה וטילי קטיושה בגזרה של חוות שבעא. במשך כשבועיים הופצצו עמדות צה"ל בהר דב באינטנסיביות הרבה ביותר מאז מאי 2000. בשום שלב לא גרם ירי חיזבאללה לנפגעים בנפש בצד הישראלי, אבל כמה טילים שירה הארגון נחתו, בראשונה, בשטח רמת הגולן. חידוש פעילותו של חיזבאללה והגברתה באו בהמשך להסלמה ריטורית ברורה מצדו של מזכ"ל הארגון, חסן נסראללה, שמאז 8 במאוס קרא למדינות הגובלות בישראל לאפשר העברה של אמצעי לחימה לפלסטינים כדי לסייע במאבקם בישראל. בכמה הזדמנויות הדגיש נסראללה כי הגיעה השעה "למעשים ולא לדיבורים". את ההעלאה של הפרופיל הריטורי מצדו של חיזבאללה אפשר לפרש כהכשרת הקרקע הפסיכולוגית לקראת פעולה של ממש.

למה יזם חיזבאללה את ההסלמה? בראשית מאי 2002, בראיון לכתב עת איטלקי, מנה חסן נסראללה שתי סיבות להסלמה: ראשית, להוכיח את הסולידריות של ארגונו עם המאבק הפלסטיני; שנית, להבהיר לישראל כי ביכולתו של הארגון לפעול נגדה "במקרה הצורך". גם בדברים שאמר בראשית אפריל ראש המועצה הפוליטית של חיזבאללה, איברהים אמין אל-סיד, אפשר למצוא רמז לאחד השיקולים המרכזיים של הארגון: "אנו יודעים בדיוק למה מצפה מאתנו הרחוב הערבי, ומה מצופה מההתנגדות בלבנון". ואכן, מאז תחילתם של אירועי "אינתיפאדת אל-אקצה" נמצאת דעת הקהל בכל רחבי העולם

מתוכנן, נועד חראזי עם ההנהגה הלבנונית ועם מזכ"ל חיזבאללה, וקרא לנהוג איפוק וריסון עצמי כדי למנוע מישראל כל תירוץ לתקוף את שכנותיה; ההתפתחות השנייה חלה שלושה ימים אחר כך – מזכיר המדינה האמריקאי, קולין פאוואל, ששהה בישראל הגיע גם הוא לביירות ולדמשק. פאוואל קרא להנהגות של שתי המדינות לרסן לאלתר את חיזבאללה, והעביר להן את אזהרת ישראל, כי מדיניות ההבלגה שלה מתקרבת לקצה.

ראויה, כמו כן, לציון העובדה כי בזירה הפנים-לבנונית, שבה גברו קולות המתנגדים להמשך פעילות חיזבאללה כבר אחרי נסיגת ישראל מדרום המדינה, ניכרו עוד בימי ההסלמה חוסר שביעות רצון וחשש אמיתי מהאפשרות שהמדינה תיאלץ לספוג מכה ישראלית קשה כתגובה להחרפת הפעולות נגדה. בלבנון נוצרה תחושה, כי העניינים עלולים לצאת מכלל שליטה, אחרי שלצד הפעילות המוגברת, ועם זאת מדודה וזהירה, של חיזבאללה החלו גורמים פלסטיניים שונים לפעול נגד ישראל בדרך שנתפסה כ"לא אחראית". הפעילות הפלסטינית התבצעה לאורך הגבול, כולל ממערב לחוות שבעא, והקיפה ירי של כמה טילי קטיושה וגראד לעבר ישראל וכן שימוש בנשק קל. בתגובה לכך תוגברו כוחות הביטחון הלבנוניים הפרוסים לאורך גדר הגבול עם ישראל – כוחות שהחלו לסייר באזור, בחתימה נמוכה, לקראת סוף 2001.

כמו כן, לבנון הודיעה על מעצר פעילים פלסטינים שביצעו או עמדו לבצע ירי לעבר ישראל. מעדויות ומפרסומים מלבנון עולה, כי אנשי חיזבאללה הפרוסים בדרום סייעו ללבנון בסיכול כמה פעולות עצמאיות של

גורמים פלסטיניים. אין זה עניין של מה בכך: אפשר להקיש מכאן כי בעת הצורך, לצד הריטוריקה המכסימליסטית, יודע חיזבאללה ונכון לדחוק את האידאולוגיה הקיצונית לטובת האינטרס הלאומי של לבנון ולטובתה של פעולה מוגבלת.

לבנון – חיזבאללה בוחן את גבולות הקונסנזוס

אחת מהנחות היסוד בנוגע לחיזבאללה היא כי איראן וסוריה מתפקדות

אילו ביקש חיזבאללה לגרות את ישראל למהלך צבאי לא שגרתי נגד מטרות לבנוניות או סוריות, היה יכול להשיג זאת בקלות יחסית בפעילות מוצהרת ומתמשכת לפגיעה בחיי אדם בישראל

כ"פטרוניות" הארגון. עוד טענה שהתקבעה כהנחת יסוד היא, כי איראן – שמילאה תפקיד מרכזי בהקמת הארגון ב-1982 ומוסיפה להיות מקור הסמכות האידאולוגית שלו – עומדת מאחורי פעילותו גם כיום. בידי מערכת הביטחון יש אמנם מידע אמין, המצביע על כך שגורמים איראניים עודדו את הארגון לפעול נגד ישראל גם בסוף מארס, אבל בשוך ההסלמה האחרונה צריך להיות ברור כי התמונה מורכבת מכדי לנסות ולפשט את כל מערכת השיקולים ודפוס קבלת ההחלטות של חיזבאללה לפעולה על-פי "הוראה" מגורם כלשהו. אין כמעט

ספק כי אילו ביקש חיזבאללה לגרות את ישראל למהלך צבאי לא שגרתי נגד מטרות לבנוניות או סוריות, היה יכול להשיג זאת בקלות יחסית. פעילות מוצהרת של חיזבאללה לפגיעה מתמשכת בחיי אדם בישראל תמשוך, ככל הנראה, את התגובה הישראלית.

ואולם, חיזבאללה הגביל ומגביל את פעילותו – הגלויה, לפחות – לזירה מצומצמת ופועל מתוך היצמדות לפרמטרים ולגבולות מוגדרים למדי. בהסלמה של ראשית אפריל מתח הארגון את הגבולות האלה עד הקצה, והוכיח את יכולתו ואת נכונותו לנקוט מדיניות של הליכה מדודה מאוד על הסף, לפעול בדרך שלא תחייב תגובה ישראלית. אפשר לסמן, ככלל, כמה גורמי כוח שחיזבאללה אמור להביא בחשבון בהחליטו לפעול, והבולטים בהם הם לבנון, סוריה ואיראן. הארגון מתכנן את פעולותיו בהתאמה למסגרת האינטרסים של כל הצדדים המזוהים עמו; תפקיד משמעותי ואף מכריע בהחלטה הסופית על הפעילות ממלאת הערכת חיזבאללה את תגובתה של ישראל לפעילותו.

בניתוח הגורמים האלה מציב חיזבאללה במרכז את האינטרסים שלו. כמו כן, ראוי לציין כי בשני העשורים לקיומו, כתוצאה מהמשך העימות עם ישראל, נבנה והתעצם מעמדו של חיזבאללה – גם בזירה הפנימית, מול מתחריו "אמל", המוביל בזירה הפרלמנטרית בלבנון. לבנון היא מוקד הכוח והפעילות של חיזבאללה, ועל כן ברור לארגון כי עליו להתחשב תמיד באינטרס של המדינה. ללבנון עצמה עניין רב מאוד למנוע את התרחבות העימות,

שתביא עמה, בהכרח כמעט, פגיעה במדינה והחרפת המצב הכלכלי הקשה ממילא. בשנה האחרונה ניכרת בזירה הלבנונית הפנימית התנגדות גוברת לפעילות הצבאית של חיזבאללה, ולעתים גם לעצם קיומו כארגון מזוין. ההתנגדות לארגון בולטת בייחוד בקרב ראשי המחנה הנוצרי, אם כי גם עוד אישים פוליטיים, ובראשם ראש הממשלה, רפיק אל-חרירי, הביעו הסתייגות מדרכי הארגון. חיזבאללה, למרות יכולתו לבחון את גבולות הקונסנזוס הלבנוני, אינו יכול להתעלם מגורמים אלה. עם זאת, לפי עמדתה הרשמית של לבנון הגזרה של חוות שבעא היא שטח כבוש המצדיק פעולות "התנגדות" כדי להסיג ממנו את ישראל. בנוגע למצב העניינים הפנימי באיראן, בסוריה ובלבנון, כל ניתוח של התנהגות המדינות האלה חייב להביא בחשבון קבוצות כוח שונות, שיכולות למשוך לכיווני פעולה שונים.

הוויכוח הפנימי באיראן והחיזבאללה

המחשה ברורה לקשרים האלה היא הוויכוח הפנימי הגלוי והער שהתחולל בתוך איראן בעקבות קריאתו של שר החוץ האיראני לביירות לנקוט איפוק וריסון. מחשש כי דבריו של חראזי יתפרשו כהבעת אי אמון בחיזבאללה, דאגה שגרירות איראן בלבנון לפרסם שורה של הבהרות בנוגע לכוונתו המדויקת. בהבהרות נאמר כי ביקורו של חראזי נערך נוכח "המצב המסוכן ותאוצת האירועים", ובשל "ההכרח להחליף דעות ולקיים התייעצויות" בין איראן לסוריה ובלבנון. גבולות הפעילות של חיזבאללה, מבחינתו

של חראזי, נקבעו במשפט זה שהובא בהודעת השגרירות: "הגורמים האיראניים, הסוריים והלבנוניים עמדו בשיחותיהם על זכות ההתנגדות הלבנונית לבצע את פעולותיה כדי לשחרר את האדמה הלבנונית במלואה מהכיבוש". בדיווח מביירות הודה בכיר בחיזבאללה (סמיר קציר, "אלמסתקבל", 5 במאי 2002), כי דבריו של חראזי יצרו "בלבול" בקרב אנשי ארגונו. הוויכוח הפומבי-תקשורתית שהתפתח באיראן בעקבות דבריו של שר

התמונה מורכבת מכדי לנסות ולפשט את כל מערכת השיקולים ודפוס קבלת ההחלטות של חיזבאללה לפעולה על-פי "הוראה" מגורם כלשהו

החוץ כלל פירסום של מאמרי ביקורת חריפים נגדו בעיתונות השמרנית, הנחשבת מקורבת למנהיג הרוחני, עלי חאמנהאי. לצדם של מוקדי הכוח השמרניים, שנחשבים כיום לדומיננטיים בזירה האיראנית, יש גם גורמים הרואים בפעילותו האחרונה של חיזבאללה סכנה לאינטרסים איראניים. עורכי היומון הרפורמיסטי "בוניאן", למשל, שיבחו במאמר מערכת את דברי חראזי, וקבעו כי הם תואמים את "האינטרס הלאומי" של המדינה. כותבי המאמר ביקשו להזכיר כי יש להעדיף אינטרס זה של איראן על-פני "אינטרסים אידאולוגיים". יו"ר

המועצה להגדרת האינטרסים של איראן, האשמי רפסנג'אני, הזכיר כי גם בעת פלישתה של ישראל ללבנון דרשו חוגים מסוימים לשלוח כוחות איראניים לסייע ללבנון. רפסנג'אני הזכיר בהקשר זה את תגובתו של המנהיג הרוחני דאז, רוחאללה חמייני, לדרישות אלה: יש לקחת בחשבון את האינטרסים של איראן. מאמרים ברוח זו ראו אור בעוד עיתונים.

אסכולה מחקרית בולטת בישראל כיום גורסת כי מתיחות אזורית, ולא תהליך מדיני, היא שתואמת את האינטרס של איראן, שנותרה עד היום מרוחקת מהתהליך המדיני. ואולם, כעת מתברר כי אפילו בתוך איראן יש סימנים המערערים על הקביעה הנחרצת הזאת. בשנים עברו ניכרו אמנם אותות דאגה בטהראן מהסימנים להסכם השלום המתקדם בין בעלת בריתה סוריה לבין ישראל, ואולם, האם ההיפך הגמור מכך – כלומר, הידרדרות בטחונית חמורה בגבול הצפון עד כדי גלישה לעימות צבאי בין ישראל לסוריה – ישרת את האינטרס הכולל של איראן? אין כמעט ספק כי המחנה הרפורמיסטי באיראן, שאחדים מראשי מעזים להביע ביקורת על מדיניותה של איראן בסוגייה הפלסטינית והישראלית, אינו חפץ בכך. ומה בדבר "מוקדי הכוח" השמרניים – משמרות המהפכה והמנהיג הרוחני חאמנהאי – שבאמצעותם התחמש חיזבאללה באלפי קטיושות, ושלחם הוא, כביכול, "נשמע"? ראוי לציין כי בכל שנות הלחימה של חיזבאללה נגד ישראל בדרום לבנון נהג הארגון להתקרב עד צעד אחד, לכל היותר, מפגיעה חמורה מהרגיל לישראל – פגיעה שהיתה יכולה לגרום לישראל להפעיל עוצמות כוח

חיזבאללה לבחון מחדש את מרחב הפעולה שלו, ואפשר בהחלט שבקרב הנהגת הארגון נוצרה תחושה של יותר עצמאות בהשוואה לעבר.

צפי לעתיד

בחודשים הקרובים ייקבעו האופי, המינן והעֵתוּי של פעילות חיזבאללה נגד ישראל, מתוך קשר הדוק אל ההתפתחויות בזירה האזורית ובזירה הפנים-לבנונית. למעשה, כארבעה חודשים אחרי נסיגת ישראל מדרום לבנון החל חיזבאללה ליהנות מהאפשרות לפעול "בחסות" העימות בזירה הפלסטינית (מאז הנסיגה בסוף מאי 2000 ועד להתפרצות האלימות באוקטובר 2000 לא פעל חיזבאללה כלל). מבחינה זו, שקט בזירה הפלסטינית – גם אם לא מוחלט – יהיה מצב עניינים חדש ולא אידאלי לארגון.

אין לייחס לשום גורם – איראן, סוריה או לבנון – שליטה מוחלטת בארגון. גם בתקופת שלטונו של חאפז אל-אסד לא היסס חיזבאללה לפעול בניגוד לאינטרס הסורי. בסוף דצמבר 1999, למשל, ממש ערב פגישת הפסגה בארצות הברית בין ראש ממשלת ישראל דאז, אהוד ברק, לבין שר החוץ הסורי, פארוק א-שרע, ביצע הארגון פיגוע התאבדות באמצעות מכונית תופת. היה זה אז פיגוע ראשון מסוגו אחרי כמה שנים. רק בדרך מקרה לא גרם הפיצוץ לאבידות בנפש בקרב חיילי צה"ל, אבל אם היה הפיגוע "מצליח", לא קשה לשער את השלכותיו המידיות על המשא ומתן בין ישראל לסוריה. גם אחרי שבסוף דצמבר 2001 הצהיר א-שרע כי "ההתנגדות אינה יכולה להמשיך בלי סוף ולהציב אתגרים – ישנן גם תקופות של מנוחה

את האינטרס של סוריה בשל סיבות כלכליות ופוליטיות. לבנון היא כיום מקור פרנסה למאות אלפי פועלים סורים. כמו כן, השנה פתחה סוריה בתהליך של רפורמה ביחסיה עם לבנון, שנועדה בעיקרה לשכך ולהסות דרישה גוברת בתוך לבנון לסיום הנוכחות הצבאית הסורית במדינה, שנמשכת מאז 1976. עם זאת, פעילות מדודה של חיזבאללה יכולה לשרת את העניין הסורי משתי בחינות: האחת, אזכור מוחשי לכך

**בכל שנות הלחימה
נגד ישראל בדרום לבנון
נהג חיזבאללה להתקרב
עד צעד אחד, לכל היותר,
מפגיעה חמורה בישראל,
שהיתה עלולה להפעיל
נגדו עוצמות כוח
גדולות מהרגיל**

שסוריה לא ויתרה על דרישתה לקבל את רמת הגולן חזרה מישראל; השנייה, במטרה לצייר לנשיא בשאר אל-אסד דמות שאינה חוששת מהצבת אתגר בפני ישראל ואף לא מסיוע לפלסטינים. למרות זאת, מידת השליטה של סוריה בחיזבאללה אינה מוחלטת, ונראה כי היא עוד פחותה בעקבות מותו של חאפז אל-אסד, ביוני 2000, ומינויו של בנו בשאר כיוורשו בתפקיד. ברור כי מטבע הדברים אין להשוות את מידת סמכותו ושליטתו של מנהיג צעיר וטרי לזו שממנה נהנה מנהיג ששלט במדינה ביד רמה שלושה עשורים. נראה כי השינוי הזה בדמשק הביא את

גדולות מהרגיל נגד הארגון.

אם אכן "ייצוא המהפכה האסלאמית" הוא ממטרותיה המדיניות של איראן מאז 1979, נראה כי הקמת ארגון חיזבאללה בלבנון והתפתחותו לכוח שיש להתחשב בו בזירה המקומית והאזורית הן מההצלחות הגדולות ביותר של מדיניות זו. במקרה של הסלמה מרחיקת-לכת עלול חיזבאללה – יוזמתה המוצלחת של איראן בלבנון ודריסת הרגל שלה בקרב האוכלוסייה השיעית במדינה – לספוג מכה ישראלית של ממש. כמו כן, איראן תסתכן בנשיאת האחריות ליצירה של הסלמה צבאית – ואחרי 11 בספטמבר יכולה האשמה כזו לשאת משמעויות כבדות-משקל.

סוריה – בשאר שולט בחיזבאללה פחות מאביו

מלחמה עם ישראל אינה עולה כיום בקנה אחד גם עם האינטרס של סוריה. בראשית אפריל 2002, בעוד חיזבאללה פועל בצפון, דאגו גורמים רשמיים בסוריה לפרסם בשניים מהעיתונים המרכזיים בעולם הערבי ("אל-חיאט" ו"א-שרק אל-אוסט") כי שתי המדינות אינן מגייסות כוחות מילואים. מקורות סוריים הבהירו אז כי סוריה עסוקה בענייניה הפנימיים – רפורמות, למשל. בדיווח נוסף שיוחס למקורות רשמיים בדמשק נמסר, כי שלטונות סוריה מונעים מאזרחים פלסטינים להתקרב לרמת הגולן. ההדלפות האלה תואמות את המסרים שקיבלו שליחים של גופים בין-לאומיים שונים שפנו לדמשק בבקשה לרסן את חיזבאללה: סוריה אינה חפצה בהסלמה וביעמות עם ישראל. פגיעה בלבנון נוגדת

ורגיעה", לא הפסיק חיזבאללה את פעולותיו. למעשה, בכירי הארגון שבים ומדגישים בלי הרף כי לא יניחו את נשקם, כל עוד נותר בידי ישראל "שעל אחד" מאדמת לבנון, וכפי שציין נסראללה בסוף מאי – כל עוד "סכנה מאיימת על האומה הזאת ועל העם הזה".

עם זאת, כפי שהוכח בשנתיים האחרונות, חיזבאללה אינו ממהר להגשים ולממש את יעדיו האידאולוגיים המוצהרים, בדמות "שחרור ירושלים". למה לא התגשמו עד כה חששות אמ"ן מפני הידרדרות כללית בעקבות הנסיגה החד-צדדית? התשובה טמונה, בין השאר, בהתרשמות כי חיזבאללה, אף על פי שלא נמנע מפעולה בשנתיים האחרונות, התגלה כארגון ממושמע ואחראי יחסית, המודע למגבלות פעולתו ולאחריותו כלפי סביבת המחיה שבה הוא מתקיים ופועל. באחרונה עסק בעניין נסראללה עצמו, ובנאום שנשא ב-25 במאי בכפר קצר נבא (לציון יום השנה לחטיפת מוסטפא דיראני בידי ישראל) אמר: "באחד הימים, בדיון בביצועי ההתנגדות, אמרתי לגורמים רשמיים מסוימים כי 'אנו דואגים לעם, למדינה ולעתיד יותר משאתם חושבים'. מדוע זאת? משום שכשהמדינה הזאת מאוימת בסכנות בטחוניות, צבאית ופוליטיות, או בקריסה כלכלית חס וחלילה, אז האנשים האלה, שהם בעלי הון, כסף, חברות, ילדים, וילות ובתים בחו"ל, עוזבים. יש להם עוד אזרחות. פשוט מאוד. הם אוספים את שאר בני משפחתם שכאן ועוזבים את המדינה. [ואילו] הבתים, הקברים, החיים, המוות, הכבוד וההשפלה שלנו – אלה נמצאים כאן. לאן עוד אננו יכולים ללכת?"

הסבר נוסף טמון בכך שישראל אינה גורם מגיב בלבד, אלא גם גורם יוזם ומעצב: אופי ההתפתחויות בשטח נגזר גם מאופי המהלכים הישראליים. בכירים בצה"ל הודו באחרונה – בהסבר להערכת המודיעין, שלפיה חיזבאללה מעוניין לגרות את ישראל לתגובות מרחיקות לכת שיולידו "חזית שנייה" – כי הארגון השיעי אינו מעוניין להצטייר כגורם שיוזם את ההידרדרות, אלא מבקש לגרום לישראל דווקא להצטייר כך. אחד הבכירים בצה"ל

חיזבאללה לא נמנע מפעולה בשנתיים האחרונות, אבל התגלה כארגון ממושמע ואחראי יחסית, המודע למגבלות הפעולה שלו ולאחריותו כלפי סביבת המחיה, שבה הוא מתקיים ופועל

אף סיפר כי באמצע אפריל תהו בארגון עצמו למה אין ישראל מגיבה, והסביר כי בכך שיבשה ישראל את תוכניותיו התוקפניות של הארגון. מותר להניח שגם במקרה של הידרדרות ל"חילופי מהלומות" קשים יותר בין ישראל לחיזבאללה, יתנהל תהליך ההסלמה בכמה שלבי ביניים, ולא יהיה תהליך מואץ שכבר בראשיתו יפעילו הצדדים יכולות מרחיקות-לכת. עם זאת, ברור כי יש תרחישים שבהם יכולים הצדדים להיקלע לסחרור אלים מואץ – למשל, בעקבות הסבת אבידות רבות למי מהצדדים. חיזבאללה לא הקפיא אמנם את

פעולותיו עקב הנסיגה במאי 2000, אבל השנתיים שעברו מאז שונות בתכלית מהשנים שקדמו להן. וכל זאת בתנאים פנימיים ואזוריים שאינם נוחים לישראל – הטרודה בעימות עם הפלסטינים ונתונה בקיפאון מוחלט בתהליך המדיני – אבל נוחים לחיזבאללה.

חיזבאללה עלול לפרש את ההסלמה הקשה בעימות הישראלי-פלסטיני כהזדמנות נוחה לפעול, ואף לראות את עצמו מחויב לכך מבחינה אידאולוגית ומוסרית. למעשה, מאז אוקטובר 2000 נהנה חיזבאללה מתנאים נוחים עבורו בזירה הפלסטינית: עיסוקה של ישראל בהתמודדות עם הפלסטינים והפגנות האלפים בעולם הערבי נגד ישראל יוצרים לעתים אווירה נוחה לארגון ומקשים על שליטים ערבים לבקרו. בתרחיש של הסלמה, אין להתעלם מהצהרת נסראללה כי גירוש המוני פלסטינים בידי ישראל יצדיק הפעלה של היכולות האסטרטגיות של הארגון נגד ישראל. אפשר להניח כי גם גירוש מוגבל ומצומצם של פלסטינים בידי ישראל (בייחוד אם הם יגורשו ללבנון) יניע את חיזבאללה להגיב.

בעקבות ההסלמה של סוף מארס-ראשית אפריל הושם בזירה הלבנונית – אבל גם מבחינתה של איראן, כפי שעולה מהצהרת חראזי – דגש חזק מבעבר על ההכרח לצמצם את פעילות הארגון לזירת חוות שבעא בלבד. נסראללה אף הצהיר במפורש כי יכבד את "הקו הכחול", המסמל את תווי הגבול בין ישראל ללבנון, כפי ששורטט והוכר על-ידי האו"ם. חריגה של חיזבאללה בפעילותו מתחום חוות שבעא – כלומר, לאורך הגבול עם ישראל – תתפרש כהפרה של הקונסנזוס הלבנוני

ושל גבול הפעולה המוסכם ו"המורשה". מבחינתה של ישראל, להתפתחות הזאת יכולות להיות השלכות חיוביות, במקרה

של החלטה על פינוי חוות שבעא: במצב כזה עלול חיזבאללה לנסות וליצור אזורי חיכוך חדשים – לדוגמה, סביב החטופים הלבנוניים שבידי ישראל או סביב דרישת הארגון לתיקוני

גבול מסוימים (הכוונה לסוגייה של שבעת הכפרים הלבנוניים – סוגייה ששום גורם

בלבנון לא העלה בשנתיים האחרונות). מהלך מסוג זה צפוי לקלוע את חיזבאללה לקשיים לא מבוטלים בנסינותיו לבסס

במקרה של החלטה ישראלית על פינוי חוות שבעא, סיבת הקיום של חיזבאללה כארגון "התנגדות" לגיטימי תיחלש, גם אם לא תעורר סופית

צבאית מהסוג שעלול להציב בפני לבנון סכנות בטחוניות, כלכליות ומדיניות. דרישתה של לבנון לנסיגת ישראל מחוות

שבעא זוכה לגיבוי בין-ערבי, ומוזכרת תדיר בהחלטות הליגה הערבית ופסגות המנהיגים הערביים. כך או כך, נראה כי במקרה של החלטה ישראלית על פינוי חוות שבעא, סיבת הקיום – *raison d'etre* –

של חיזבאללה כארגון "התנגדות" לגיטימי תיחלש, גם אם לא תעורר סופית.

את הלגיטימציה להמשך פעילותו, לא כל שכן – בניסיון לבצע נגד ישראל פעילות